

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח): הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

טבילת קופסאות שימורים ותבניות חד פעמיות - מקורות והערות

טבילת קופסאות שימורים

- נעסוק בשתי שאלות שהתחדשו בדורות האחרונים.
- שאלה ראשונה נשאלה לגבי קופסת שימורים עשויה פת, ולכן נחשבת 'כלי מתכת'. האם מותר להשתמש בה לאחר פתיחתה ללא טבילה?
הפוסקים כתבו ששה טעמים להתיר שימוש בקופסאות שימורים ללא טבילה:
1. הקונה אינו מעוניין בקופסא אלא בתוכנה.
  2. הקופסא אינה נעשית כלי עד הפתיחה, ומכיוון שהפתיחה נעשית על ידי הקונה הכלי נחשב שנעשה ע"י ישראל.
  3. אחרי השימוש משליכים את הכלים ואין תועלת לטבילה.
  4. אין זמן ראוי לטבילה. כשהאוכל בפנים אין אפשרות לטבול, ואחרי שמוציאים את האוכל אין כבר צורך בכלי.
  5. קופסת שימורים איננה כלי סעודה.
  6. אין לחייב לשפוך את תוכן הקופסא לכלי אחר מאחר וזה ישב ואל תעשה.¹
- לכן, למעשה אין חובה לטבול קופסאות שימורים ומותר להשתמש בהם כמו שהם.¹
אם אחרי ריקון הקופסא מתוכנה המקורי, משתמשים בה פעם שניה, יש מקום לחייב טבילה, שכן רבים מהטעמים המפורטים לעיל לא שייכים.

טבילת כלים חד פעמיים

- השאלה השנייה בה נעסוק היא האם חייבים לטבול כלי אלומיניום חד פעמיים.
- בניגוד לקופסת שימורים בה הסכימו כל הפוסקים לפטור מטבילה, בשאלה זו נחלקו הדעות.
- שתי נקודות מחלוקת בשאלה זו: א. האם כלי חד פעמי נחשב כלי? ב. האם שימוש חוזר בכלי חד פעמי משנה את דינו?
למעשה:
- דעת החלקת יעקב והמנחת יצחק להקל שלא צריך טבילה כלל. לעומתו, בעל משנה הלכות מחייב בטבילה.
- בעל האגרות משה פסק לחלק: אם אין אפשרות להשתמש יותר מפעמיים שלש, פטור מטבילה, ואם יש אפשרות להשתמש אלא שלא עושים זאת בגלל שהכלי זול, חייב בטבילה.
- דעת החזון עובדיה לחייב טבילה בלי ברכה.

מקורות והערות

1. התשובות העוסקות בשאלה זו הן: שו"ת חלק יעקב (יו"ד סי' מב), שו"ת שרידי אש ח"ב סי' כט), שו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' כו), שו"ת יביע אומר (ח"ז יו"ד סי' ט).
טעמי ההיתר שזורים בתשובות אלו וחלקם חוזרים על עצמם בכמה מן התשובות, לכן נכתוב כאן את השאלה ואת הטעמים בפוסקים הנ"ל, כאשר אם אחד הטעמים חוזר על עצמו בכמה פוסקים נציין זאת בע"ה.
השאלה כפי שנכתבה בשו"ת חלקת יעקב- "בדבר הערעור מרב א' באמעריקא, על שמתמשים בקופסאות של שימורים בלי טבילה ורוצה להרעיש את העולם".
השאלה נשלחה אליו מהשרידי אש שבעצמו העלה להקל הנקודה המעניינת היא שהשרידי אש כתב אל החלקת יעקב "כיון שהעולם אינם נזהרים מסתמא יש להם על מה לסמוך" והחלקת יעקב משבח את דבריו ומוסיף משו"ת פרי השדה (ח"ב סי' קט) שכתב בעניין אחר "ואין אדם רשאי להחמיר בדבר שחזינן שאפילו צדיקים גדולים אינם מקפידים". על כל פנים הפוסקים כתבו כמה טעמים להיתר כדלהלן:
1. אין כוונה לקנות את הכלי אלא את תוכנו- חלקת יעקב בשם פרי השדה
2. בעלי בית החרושת הקונים את הכלי לא חייבים להטבילו מאחר ולגביהם זה כלי סחורה ולא אכילה- חלקת יעקב
3. עד פתיחת הקופסא היא כלי גולמי שאינו ראוי לשימוש- חלקת יעקב, ציץ אליעזר בשם החזון איש
4. "במקום שאין תועלת בטבילה לא חייבה התורה את הטבילה. וכן הדבר בקופסאות, שכיון שמשליכים אותם אח"כ, אין שום תועלת וצורך להוציאם מידי טומאתם"- שרידי אש
5 "ועוד נראה לי פשוט, שלא שייך טבילה בקופסות, שאימתי יטבול אותם? אם לאחר שיוציא המאכלים מהם - אז אינו צריך עוד לקופסאות אלו, וקודם שיוציאו המאכלים - וודאי לא שייכא טבילה. ורק אפשר להוציא את המאכלים ולטבול את הקופסאות ואח"כ להחזיר את המאכלים לקופסאות ולאכול. על זה יש לומר דכיון שאוכל מתוך הקופסא הרי הוא מוציא את המאכלים ע"י אכילה זו, ושוב אינו צריך לטבול את הקופסאות, כיון שאינו צריך להם"- שרידי אש
6. אחרי השימוש זורקים את הכלי, לכן אופן השימוש אינו של כלי סעודה- ציץ אליעזר
7. אין צורך לשפוך את תוכן הכלי כי לעניין הטבילה זה נחשב שב ואל תעשה ולא נקרא שימוש, שהרי במקום בו היו מונחים המאכלים לפני כן הם מונחים כעת והבעלים לא עשה דבר- ציץ אליעזר ויביע אומר

2. בשאלת טבילת כלי אלומיניום חד פעמיים הפוסקים דנו בכמה כיוונים. ראשית, בתחילה הכלים היו עשויים עם ציפוי אלומיניום ונשאלה השאלה האם הציפוי מגדיר את הכלי ככלי מתכת, בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' מו) העלה שהציפוי מגדיר את הכלי (ואף על פי כן העלה להקל כפי שיתבאר להלן). בימינו הכלים אינם מצופים אלומיניום אלא עשויים אלומיניום משכך השאלה הרלוונטית היא האם כלי שעשוי לשימוש חד פעמי נחשב כלי.

בשו"ת חלקת יעקב (שם) הביא ראייה מפסק הרמב"ם (הל' כלים פ"ה הל' ז) שכלים המיועדים לשימוש חד פעמי לא מקבלים טומאה וממילא לא צריכים טבילה. יותר מזה, ההגדרה של הכלי כחד פעמי או רב פעמי תלויה בדעת האדם, כלשונו- "הרי לנו מבואר מלשון הרמב"ם ותוספתא, דהדבר תלוי במחשבתו, שאם בדעתו לזרקו תיכף אחר התשמיש מקרי תשמיש ארעי ואינו מקבל טומאה, וא"כ לפי פסקו של תשובת שב יעקב סי' לא, מובא ביד אפרים לסי' קכ, לענין תנור בית החורף דא"צ טבילה, כיון דהוי מחובר לקרקע ואינו מקבל טומאה, אם כן כש"כ נמי לענין טומאה זו שיצא הכלי מרשות עכו"ם לרשות ישראל, דא"צ טבילה, ואף שכתב שם עוד טעמא להיתרא משום דהולכין אחר רוב תשמישו, וכמובא בפ"ת שם סי' ק"כ ס"ק ו, וידוע דברי החכ"צ כשפוסק אחד כתב איזה טעמים להיתרא, שאין לסמוך על טעם אחד לחודא, רק ביש גם סניפים האחרים, אכן ביד אפרים הנ"ל כתב שהעיקר הוא טעם הראשון, ומנהגן של ישראל תורה, דדבר שאינו מקבל טומאה א"צ טבילה, ומהני גם לטומאה זו דרשות עכו"ם לרשות ישראל".

בהמשך דבריו הוא מביא משו"ת יהודה יעלה למהר"י אסאד (יו"ד סי' רטז) שחלק על השב יעקב ולשיטתו אין לדמות דיני טומא וטהרה לדיני טבילת כלים מטומאת עכו"ם, ואם כן אף אם כלי חד פעמי לא מקבל טומאה אין זה מוכרח שא צריך לטובלו להכניסו לרשות ישראל.

למעשה הוא מעלה להקל למרות סברת מהר"י אסאד, וחוזר על פסקו בחלק או"ח (סי' קנב) בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' כג) דן אם כלי שעשוי לשימוש חד פעמי מקבל טומאה וממילא חייב טבילה ומסקנתו לחלק בין כלי שבמציאות אי אפשר להשתמש בו יותר מפעמיים שלש לבין כלי שאפשר להשתמש בו אלא שמאחר והוא זול זורקים אותו ולא משתמשים בו. כלשונו "עכ"פ חזינן דבלא מתקיימין אלא זמן קצר אף שישתמשו בהם איזה פעמים אינם מקבלים טומאה, וא"כ כלים אלו שא"א להשתמש בהם אף על פי הדחק רק ב' וג' פעמים אינם מקבלים טומאה, ורק אם אפשר להתקיים הרבה זמן אך בשביל הזול אין משתמשין מסתבר דמקבל טומאה, וממילא אפשר דאינם צריכים טבילה".

בשו"ת מנחת יצחק נכתבו שתי תשובות (ח"ה סי' לב, ח"ח סי' טט) בשאלה זו ובשניהם העלה להקל לגמרי לא להצריך טבילה לכלים חד פעמיים. הטעם המרכזי להיתר הוא שוב מאחר וכלים חד פעמיים לא מקבלים טומאה, ואע"פ שנחלקו הפוסקים האם יש לומדים מטומאה וטהרה לטבילת כלים ניתן

להקל מכיוון אחד והוא שכלים אלו מחמת חולשתם ופשיטותם לא נחשבים כלי תשיש כלל, בצירוף שתי סברות אלו ניתן להקל.

אל מול המקילים ניצב שו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' קיא) שחולק וסובר ששימוש חד פעמי לא מפקיע שם כלי. הוא מביא ראייה יפה לעקרון זה מהגמרא במסכת ברכות (כח א) שכשרצו למנות את רבי אלעזר בן עזריה לנשיא והוא התייעץ עם אשתו היא אמרה לו לותר על המינוי מחשש שמא יחזירו את רבן גמילאל ויעבירו אותו מנשיאותו. רבי אלעזר ענה לה "לישתמיש אינש יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר" ופירש"י "כסא דמוקרא כוס של זכוכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל ערקי"א ואומרים בנ"א במשל הדיוט יום אחד ישתמש בו בעליו ויתכבד בו ואם ישבר ישבר". וביאר על פי זה המשנה הלכות "הנה דאפילו כלי ליום אחד מקרי כלי וקונוהו האדם בשביל יום אחד, וגם כי מדרך הזכוכית להשתבר ביום אחד מ"מ חייבו חכמים לטבול כלי זכוכית אף שדרכו להשתבר ולא חלקו בין זכוכית לבנה לשאר זכוכית והכי נמי בהני כלים וקצת י"ל, מ"מ לפענ"ד חייבים הם בטבילה והגם ששמעתי מקילין בזה מ"מ לפענ"ד כיון דהוא מין מתכות וגם ראוי להשתמש בו יותר מפעם אחת, פשוט דלענין נטילת ידים דין כלי לו שיכול ליטול בו ידיו וכיון דהוא מתכות לפענ"ד חייב טבילה ועל המקיל להביא ראיה דלאו כלי הוא ועד התם לפענ"ד כמ"ש".

בהמשך דבריו הוא חולק על ראיות הפוסקים שהבאנו לעיל שטענו שכלי זה אינו כלי ולא מקבל טומאה ומסיק להחמיר ולהצריך טבילה. והוא חוזר על פסקו בעוד מקומות (חט"ז סי' כ, סי' קלא) הגר"ע יוסף זצ"ל בחזון עובדיה (שבת ח"ב עמ' נד) דן בשאלה דומה לגבי קידוש. האם מותר לקדש בכוס חד פעמי? האגרות משה (או"ח ח"ג סי' לט) העלה לאסור, לשיטתו לעיל שכלי חד פעמי אינו כלי. בחזון עובדיה העלה שכלי זה נחשב לי ושמותר לקדש בו.

מתוך כך הוא מעיר בסוף הדברים, "ומכל האמור שלדעת הרבה אחרונים יש תורת כלי גם על שימוש חד פעמי, נראה לי דכלי אלומיניום שעשויים לשימוש חד פעמי, צריכים טבילה בלי ברכה כשהם נקחים מהגוי, דלי סעודה מיקרו. ואף על פי שאין רגילים להשתמש בהם אלא פעם אחת או מספר פעמים ואחר כך משליכים אותם, מכל מקום כיון שיש עליהם תורת כלי חייבים טבילה. ועיין בשו"ת יעלה יהודה אסאד (חיו"ד סי' רטז) שכתב, שאף במקום שאין הכלי מקבל טומאה ממש, לענין טבילת כלי סעודה חדשים הנקחים מגוי, שטבילתן היא כדי שיצאו מרשות טומאת העכו"ם לקדושת ישראל, צריכים טבילה בלי ברכה, ע"ש. וכן נכון נ"ל".